

De aarde volgens het OT

(n.a.v. Ben Hobrink, *Moderne wetenschap in de Bijbel. De Bijbel is de wetenschap 3500 jaar vooruit*, Hoornaar 2005)

Waterkringloop

De Prediker beweert dat de zee niet vol raakt van al de rivieren die naar de zee stromen én dat het water van een rivier terugkeert naar de bron waaruit het is ontsproten. Hoe kon Prediker dit weten? Pas in de 17e eeuw kon men bewijzen dat er een waterkringloop bestaat. Neerslag en verdamping houden elkaar precies in evenwicht. In Job staat dat God de waterdruppels omhoog trekt die de nevel verdichten tot regen, die de wolken doet neerstromen. Amos zegt dat de Heere het water van de zee roept en uitstort over de aarde. Hoe konden ze dat toch weten? Deze beweringen komen namelijk precies overeen met de geologische handboeken van vandaag!

Wolken en wind

Het gewicht van de wolken: de vraag aan Job of hij er iets van begrijpt dat de wolken zweven, is na 4000 nog steeds even actueel. Een kleine pluizige wolk kan wel een miljoen kilo water bevatten, even zwaar als 200 olifanten. Een orkaan bevat 6.000.000.000.000 kilo: hoe is het mogelijk dat het allemaal in de lucht blijft hangen? Daar is nog steeds geen verklaring voor gevonden. In Job staat ook dat God het gewicht van de wind bepaalde en de maat voor het water bestemde. Job schrijft dus over het gewicht van de wind en de maat van het water. Pas in de 17e eeuw werd aangetoond dat lucht inderdaad gewicht heeft: de barometer bepaalt dat gewicht. Dat wind gewicht heeft, blijkt wel uit het feit dat de lucht van een gemiddelde onweerswolk 10.000.000.000.000 kilo zwaar is. Grote stromen kunnen nog 2000 keer zwaarder zijn. Als zo'n storm met windkracht 8 beweegt, dan geeft dat een hoeveelheid energie van 80.000 atoombommen op Hiroshima.

De paden der zee

De grote ontdekker van zeestromen op de wereld werd gedaan door de oceanograaf M.F. Maury (1806-1873). Toen hij ziek was las zijn zoon hem voor uit de Bijbel, en vielen de woorden 'paden der zee' uit Psalm 8 hem op. Hij zei: 'als God zegt dat er paden in de zee zijn, dan zal ik ze vinden als ik weer beter ben.' Hij veronderstelde dat door interactie van wind en water speciale stromingen zouden ontstaan die een soort 'paden' in de zee zouden veroorzaken, waardoor schepen sneller vooruit kunnen komen. Via logboeken van schepen bestudeerde hij de wind en de waterstromen op de oceaan. Op die manier ontdekte hij de verschillende grote zeestromen. De scheepvaart bespaarde enorm veel geld en het aantal ongelukken nam af. De zware en langzame transporten volgen deze routes nog steeds; doordat nu de meeste schepen door motoren worden aangedreven, hoeven ze de zeestromen niet meer te volgen.

Bolvormig

In de Bijbel staat al 3000 jaar dat de aarde rond is en los in de ruimte hangt. Atheïstische denkers willen ons laten geloven dat het christendom de oorzaak is van achterlijkheid op wetenschappelijk gebied. De Bijbel leert niets over een platte aarde. En in de tijd van Columbus geloofde geen enkele ontwikkelde Europeaan meer dat de aarde plat was. Ook de kerkvaders geloofden in de bolvorm. DE REDEN DAT DE MYTHE OVER DE PLATTE AARDE IS ONTSTAAN, KOMT OMDAT VERLICHTE DENKERS NA DE RENAISSANCE DE KERK ZO GRAAG ALS ACHTERLIJK EN BEKROMPEN WILDEN AFSCHILDEREN. Het probleem met Galilei was dat hij leerde dat niet de aarde, maar de zon in het middelpunt van het heelal stond. Zo dachten de meeste rooms-katholieke wetenschappers in die tijd, maar de duidelijkste tegenstand kwam uit seculiere kringen! Het Griekse denken, dat de aarde onbeweeglijk in het heelal stond als centrum waaromheen zon en sterren draaiden was nog gangbaar in deze kring. Toen Galilei de paus ging belachelijk maken, die in de gangbare theorie van Aristoteles bleef geloven, kwamen er problemen. In Galilei zien we niet een overwinning van de wetenschap op het christelijk geloof, maar de overwinning van een wetenschap die de foute denkbeelden van de gangbare wetenschap in het licht durfde te stellen.

Christendom en wetenschap

Het christelijk geloof heeft nooit de wetenschap afgeremd, integendeel: het gaf juist de grootst mogelijke stimulans. Alleen in christelijke landen is systematisch wetenschappelijk onderzoek ontstaan. Andere godsdiensten waren fel gekant tegen het natuurwetenschappelijk onderzoek: de natuur werd als goddelijk beschouwd. Alleen het christelijke geloof ziet de kosmos als een geordend systeem, dat door een rationele God is geschapen en daarom op een rationele manier onderzocht en ontleed kan worden.

Sterrenkunde

Twee sterrenbeelden die in de Bijbel genoemd worden, zijn de Orion en de Pleiaden (Zevengesternte). In Job staat 'kunt u de banden van de Pleiaden binden, of de boeien van de Orion losmaken?' Bij de Pleiaden wordt gesproken over binden en bij Orion

over stukmaken of ontbinden. Is dit woordgebruik toevallig? De sterren van de Orion lijken een mooie groep te vormen, maar in werkelijkheid horen ze niet bij elkaar, maar zijn ze ontbonden. De sterren van de Pleiaden horen wel bij elkaar: ze staat relatief dicht bij elkaar en vliegen als groep door de ruimte. De sterren van de Pleiaden zijn als het ware door touwtjes met elkaar verbonden. Dat is een uniek geval in de sterrenkunde. Het is dus wel treffend dat de Bijbel dit zegt, terwijl het niet met het blote oog is waar te nemen!

Abraham en het aantal sterren

In de loop der geschiedenis zullen heel wat mensen hebben gelachen om die belofte van God: 'Ik zal uw nageslacht zeer talrijk doen maken, als de sterren des hemels en als het zand aan de oevers der zee'. Het aantal sterren die je met het blote oog kunt zien is belachelijk weinig vergeleken bij Abraham's nageslacht. Zo telden de Grieken 1080 sterren en Kepler telde er 1005. Later bleek dat onder ideale omstandigheden, over de hele hemelbol er maximaal 9000 sterren te zien zijn: een absurd klein aantal voor veertig eeuwen nakomelingschap. Ook is het raar dat het aantal sterren wordt vergeleken met het aantal zandkorrels aan de zee: 9000 zandkorreltjes is nauwelijks een half theelepeltje! Met onze moderne telescopen zien we echter wat God al wist: een oneindig aantal sterren. In óns melkwegstelsel zijn ongeveer 200 à 300 miljard sterren. Er zijn ongeveer 100 tot 500 melkwegstelsel! Dus vermenigvuldig dat maar eens met elkaar en zie hoeveel sterren er zijn! Maar nu beginnen mensen kritiek te leveren: dat is toch veel te veel? Zoveel nageslacht heeft Abraham toch nooit gehad? Het is ook nooit goed...

Kansberekingen

In het Oude Testament staan ongeveer 300 profetieën over het leven van Christus, die bijna allemaal zijn uitgekomen of nog moeten uitkomen bij de wederkomst. Een professor in de wiskunde heeft eens uitgerekend hoe groot de kans is dat ze toevallig zouden uitkomen. Hij nam voor dit onderzoek 48 profetieën. En wat blijkt? De kans is een 1 op de 1 met 157 nullen.

Epidemieën en hygiëne in het OT

(n.a.v. Ben Hobrink, *Moderne wetenschap in de Bijbel. De Bijbel is de wetenschap 3500 jaar vooruit*, Hoornaar 2005)

Inleiding

Pas in de 20e eeuw zijn we erachter gekomen hoe wetenschappelijk verantwoord alle feiten uit de Bijbel zijn. De Bijbel staat vol met feiten die de mensen in de oudheid absoluut niet konden weten. Bijvoorbeeld de besnijdenis moest op de achtste dag plaatsvinden; we weten nu dat op die dag bloedingen een stuk sneller stoppen dan op enige andere dag van het leven. De ark had de ideale verhoudingen, was de meest stabiele bootmodel; dit weten we nu pas. In de tijd van Mozes stond de anatomische kennis van de Egyptenaren op een hoger peil dan in Nederland in de Gouden Eeuw. Mozes heeft gestudeerd op de beste universiteit van die dagen. Ondanks dit vinden we in de boeken van Mozes niets van het primitieve bijgeloof van de Egyptenaren. Een zeer geleerd professor wordt bijzonder gewaardeerd als hij moeilijke onderwerpen in alledaagse taal aan ons kan uitleggen. Maar als de Bijbel dat probeert, is hij voor veel mensen plotseling onbetrouwbaar geworden!

De Kanaänieten

We kunnen ons nauwelijks voorstellen onder welke primitieve omstandigheden de mensen hebben geleefd in de tijd van Mozes tot de late Middeleeuwen. God gaf Zijn volk Israël een onovertroffen stelsel van maatregelen voor een goede gezondheid. Het land waar de kinderen Israëls naar toe werden geleid, was Kanaän. De gemiddelde leeftijd lag hier toen niet hoger dan 30 jaar. Er waren slechts weinig mensen die echt van ouderdom stierven. Er was een vreselijke onhygiënische situatie en een laag (seksueel) moraal. 'De erotische aspecten van hun godsdienst zijn gezonken tot extreem lage diepten van sociale ontarding'. Om de geslachtsdrift tijdens de godsdienstige rituelen aan te wakkeren, droegen de mannen soms vrouwenkleding en andersom. Vandaar dat dit door God streng verboden werd. Ook werden er kinderoffers gebracht. Bij veel volken rondom Israël gold er op het gebied van seksualiteit helemaal geen beperking. De gevolgen van deze levenswijze waren: geslachtsziekten en de pest.

Streng? De maatregelen die Mozes, in opdracht van God, nam om het volk te beschermen, zijn in onze ogen bijzonder streng. Als je leest dat de onschuldige burgers van Kanaän uitgeroeid moesten worden, lijkt dat wreed en onrechtvaardig. Maar bij nader inzien blijken die burgers helemaal niet zo onschuldig te zijn. Naast al hun zonden van perversiteit en corruptie waren zij het die onschuldige kinderen vermoordden, hun eigen kinderen nog wel!

Geslachtsziekten

Geslachtsziekten kwamen dus veel voor. Gevolgen waren onvruchtbaarheid en blindgeboren baby's. In dit licht moeten we ook zien dat de Heere Zijn volk vruchtbaar wil laten zijn: waarschijnlijk kwam er veel onvruchtbaarheid voor in de volken rondom Israël door de geslachtsziekten. Rond 1900 was ook 30 procent van alle blindheid het

gevolg van een geslachtsziekte. Dit zal wel in de hele geschiedenis zo geweest zijn. De opmerking in Johannes 9 over de blindgeborene of de ouders gezondigd hebben of hij zelf was dus zo gek nog niet. God geeft veel maatregelen om seksuele onreinheid tegen te gaan: afzondering en wassing.

Wassen

BUITEN DE ISRAËLIETEN WAS ER GEEN ANDER VOLK OP AARDE DAT ZICH REGELMATIG WASTE! Veel aandacht geeft de Bijbel aan hoofdhaar, nagels en kleren. En dit zijn nu nét de plekken waar de grootste aantallen bacteriën voorkomen.

Epidemieën in de Middeleeuwen

In de steden was de situatie een stuk slechter dan op het platteland. De mensen wasten zich nooit, deden hun behoefte gewoon op de ongeplaveide straat, miljarden vliegen kwamen daar op af, varkens en honden liepen rond om te eten van de troep, kortom 'op de vloer lag bier, vet, rotzooi en alles wat vies was' (Erasmus). Als de troep te erg werd, verlieten de mensen hun dorp en gingen ergens anders wonen, of ze verbrandden de boel en bouwden een nieuw dorp erbovenop. Door de ongezonde omstandigheden waren veel mensen ziekelijk en gingen vroegtijdig dood. Bovendien stierven miljoenen mensen een jammerlijke dood aan plotseling opduikende epidemieën. De twee ergste plagen in die tijd waren de melaatsheid en de pest.

Melaatsheid

De slachtoffers sterven er niet aan, maar hun ledematen en gezicht rotten langzaam weg, waardoor er een afschuwelijke stank van rottend vlees om hen heen hing. In deze tijd komt het nog het meest voor in India, het meest onhygiënische land ter wereld. In de Middeleeuwen had men een dodelijke angst voor de melaatsheid. De Bijbel zegt dat een melaatse in afzondering moet leven. Maar tot ruim 100 jaar terug werd daar bijzonder fel tegen geprotesteerd. Pas toen men, desnoods met geweld, deze patiënten ging afzonderen, nam het aantal drastisch af. In Israël moest de melaatse de bovenlip bedekken en roepen: onrein, onrein! Waarom de bovenlip bedekken? Omdat de afscheiding van de neus en de spuug de ziekte konden overbrengen; nu doen chirurgen dat bij een operatie!

De Zwarte Dood

Er is een verhaal bekend dat men tijdens een beleg van een stad de pestlijders met katapulten over de muur schoten, zodat de pest ook uitbrak bij het vijandelijke kamp! Zo besmettelijk was de pest. Tussen 1348 en 1351 stierf ruim een kwart van de totale Europese bevolking eraan, over de hele wereld waren dat er 60 tot 75 miljoen. Dit was de grootste ramp die de mensheid ooit getroffen heeft. Alleen in de joodse getto in Straatsburg was de situatie anders; Balavignus, de arts, beval de hele wijk schoon te maken en alle afval te verbranden, dit alles volgens de reinigingswetten uit Leviticus; het gevolg was dat onder hen veel minder pest voorkwam. Hierop werd deze arts gevangengenomen en onderworpen aan extreme folteringen; toen bekende hij dat de joden de lucht, de waterputten en de bronnen vergiftigd hadden (onzin natuurlijk). In deze jaren

woedden pogroms over heel Europa; in Basel, Frankfurt, Straatsburg en Keulen werd de totale joodse bevolking uitgeroeid; velen vluchtten naar Polen. Een zwarte bladzijde... De eerste arts die een officiële afzondering instelde, was Simon de Covina in Venetië, toen de machtigste stad op aarde. Zeelieden die de stad bezochten, moesten eerst 40 dagen afgezonderd worden: in quarantaine (veertig = quaranta). Veertig dagen is overdreven lang; de Bijbel spreekt over 2 à 3 weken.

Onhygiënisch

Europa kreeg haar meest verwoestende plagen onder controle, toen men de slachtoffers ging isoleren zoals in de Bijbel staat aangegeven. Toch bleven veel andere belangrijke ziekten de mensheid uitdunnen. Dit kwam door de onvoorstelbaar onhygiënische levenswijze. De straten waren ongeplaveid, de mensen gooiden hun uitwerpselen, urine en afval gewoon op straat. Hadden ze de bijbelse richtlijnen maar aangehouden: buiten de legerplaats gaan met een schopje, een gat graven en daar de uitwerpselen in doen en bedekken. Buiten de westerse wereld is het nog steeds onbekend dat een goede hygiëne noodzakelijk is voor een goede gezondheid. Tot aan het eind van de 19e eeuw werd een patiënt gewoon geopereerd zonder enige hygiënische maatregelen. Men stak de ongewassen handen bijvoorbeeld gewoon in de wond. Logisch dat bijna de helft van alle patiënten stierf aan bloedvergiftiging en andere infecties.

Semmelweis en de kraamvrouwen

De Hongaarse dokter Ignaz Semmelweis (1818-1865) vaardigde regels uit dat artsen en studenten na een lijkschouwing eerst hun handen moesten wassen in een schaal met water. Op de kraamafdeling stierven namelijk heel veel vrouwen. Onmiddellijk kwamen er enorme protesten tegen de overlast van dit wassen, wassen en nog eens wassen. Maar het sterftecijfer ging omlaag! Men wilde dit echter niet accepteren. Semmelweis werd ontslagen en men deed de wasbekkens weg en... het sterftecijfer schoot weer omhoog. Semmelweis stierf op 47-jarige leeftijd in een psychiatrische inrichting, want de spanning en de doodstrijd van de stervende moeders achtervolgde hem zwaar en zijn geest brak. Hij heeft tijdens zijn leven nooit erkenning gekregen.

Wat Semmelweis ontdekte, stond al in de Bijbel

Maar 3500 jaar vóór Semmelweis had God dit al bevolen! De Bijbel gebied namelijk de mens die een dode aanraakt 7 dagen in afzondering moet leven. Wat blijkt nu? De incubatietijd van bijna alle bacterieziekten is korter dan 7 dagen. Een besmetting kan dus altijd binnen een week worden ontdekt. 3500 jaar geleden werd bij het verplegend personeel in Israël al minstens eenmaal per week de kleren verwisseld en gewassen, en elke dag de handen gewassen. Zéér vooruitstrevend! Het aanraken van een lijk was vroeger vooral gevaarlijk omdat men zelden van ouderdom stierf, maar meestal aan een besmettelijke ziekte. Het is bekend dat vlooiën en luizen zo snel mogelijk een overledene verlaten en overlopen naar een ander, warm lichaam, bijvoorbeeld van de behandelend arts. De Mozaïsche wetten waren een anachronisme (iets wat niet past) in hun tijd. Ze waren hun tijd te ver vooruit om door andere volken gehoorzaamd of begrepen te

worden. De Israëlieten waren de enigen die als hele volk belang hechtten aan een goede hygiëne, zoals baden en kleren wassen en bescherming van voedsel- en watervoorraden.

Baden en kleren wassen, bescherming van voedsel- en watervoorraden

Dit niet om er netjes bij te lopen, maar om gezond te blijven! Zeep is niet zozeer belangrijk, maar het regelmatige wassen. Wij kunnen ons nauwelijks voorstellen hoe makkelijk het voedsel in een primitieve maatschappij verrot, beschimmelt, door ratten wordt opgevreten en door kevers ongeschikt wordt gemaakt. In India gaat bijvoorbeeld jaarlijks meer dan een kwart van de graanopbrengst verloren door ratten en muizen! Viel er bij de Israëlieten bijvoorbeeld een dood dier in een vat met eten, dan moest én het eten én het vat vernietigd worden. Dode dieren zijn namelijk een bron van besmettelijke ziekten. Wanneer echter een dood dier in een waterbron viel hoefde niets gedaan te worden behalve de kadaver eruit halen. Want dat water is koud en daarin kunnen ziektekiemen zich niet zo snel vermenigvuldigen. 3500 jaar geleden! Wij weten het nu, maar zij konden het nooit weten. God wel.

Voeding volgens het OT

(n.a.v. Ben Hobrink, *Moderne wetenschap in de Bijbel. De Bijbel is de wetenschap 3500 jaar vooruit*, Hoornaar 2005)

Inleiding

De Mozaitische voedselwetten zijn totaal anders dan die van de omliggende volken. De regels in Israël blijken verantwoord te zijn volgens de moderne voedingsleer. Ook geeft de Bijbel een logische indeling van alle eetbare dieren. De schrijver moet een bovennatuurlijk inzicht gehad hebben. In principe mogen alle dieren gegeten worden, maar voor je gezondheid is het beter om alleen reine dieren te eten. In de Bijbel staan juist die hygiëne- en voedselwetten waarvan de primitieve mens niet kon weten waarom ze zo belangrijk waren. Wij weten het nu wel... Er is niemand die ons daartoe dwingt, maar toch eten we bijna uitsluitend koeien, schapen, vogels en vissen, en af en toe een haas of een schelpdier. De grote uitzondering op de regel is het varken, daar komen we nog op.

Voedselvergiftiging

In de tijd van Mozes waren er vreselijk onhygiënische toestanden; iedereen had zijn varkens en ratten (met de bijbehorende vlooiën en luizen) om en in het huis lopen. Men woonde en sloep in dezelfde ruimte als de dieren. Een Keuringsdienst van Waren was er niet. In Israël moest men binnen een dag het vlees opeten, anders volgde onherroepelijk een ernstige voedselvergiftiging. In ons Nederland met z'n high-tech voedselindustrie, diepvrieskluisen en superschone huishoudens komen elk jaar toch nog meer dan één miljoen gevallen van voedselinfectie voor. Hoeveel moet het toen zijn geweest!

Twee hoofdredenen

Er zijn twee hoofdredenen waarom het ene diersoort wel en het andere niet gegeten mag worden: (1) Volksgezondheid: het vlees van sommige diersoorten is veel gevaarlijker; het vlees van varkens en ratten bijvoorbeeld kan levensgevaarlijke ziektekiemen bevatten. (2) Biologisch evenwicht: sommige diersoorten zijn bijzonder nuttig voor het evenwicht van de natuur en mogen daarom niet gegeten worden. Bijvoorbeeld roofdieren omdat ze zieke dieren en kadavers eten, of omdat ze plaagdieren bestrijden.

Algemene regels

Belangrijk voor Israël was, dat ze met een paar algemene regels kreeg aangegeven welke dieren wel of niet gegeten mochten worden: herkauwers en die gespleten hoeven hebben. Alleen het vlees van herkauwers (gras en bladeren, geen vlees!) is vrij van de gevaarlijke trichinen (=worpjes). Deze zijn niet met het blote oog te ontdekken. Daarom getuigt deze regel van Gods wijsheid; niemand kon het toen weten, alleen wij met de fijnste microscopen. Het op grote schaal houden van herkauwers is het ook minst belastend voor het milieu.

Het varken

Er zijn uitzonderingen, bijvoorbeeld het varken. Dat zijn alleseters; ze schuimen rond de boerderij of langs de wegen, waar afval en uitwerpselen liggen. Wroetend in de aarde, de mest en de bagger, alles opvretend wat ze tegenkomen: huisvuil, boomwortels, insecten, jonge, zieke en dode dieren, alles wordt verorberd. Ideale omstandigheden dus om dodelijke ziekten op te lopen! En dus is het ongezonder om zo'n beest te eten!

Ratten en muizen

Ratten en muizen zijn de meest destructieve gewervelde dieren op aarde; de rat is een oer-ellendige lastpost en plaagdier. Er kan niets ten gunste van haar gezegd worden. Sommige vogelsoorten eten deze beesten; daarom mochten die soorten niet gegeten worden door de Israëlieten: die waren veel te belangrijk voor de bestrijding van plaagdieren!

Vissen

Alleen vissen met vinnen en schubben waren toegestaan om te eten; het blijkt nu dat juist deze vissen niet besmet kunnen zijn met trichinen. De door God toegestane vissen zijn dan ook volgens de moderne voedingsleer nog steeds de veiligste voedselbron uit het water. Mosselen mochten ook niet worden gegeten; deze schelpdieren zijn onmisbaar voor schoon drinkwater: ze filtreren (maken schoon) het water met een snelheid van 40 liter per uur.

Vet

In de oudheid waren de mensen ervan overtuigd dat het vet van dieren gezond is. Het was een teken van voorspoed. Maar de wet van Mozes heeft het consumeren van vet verboden. Het vet mocht voor allerlei doeleinden gebruikt worden, maar niet voor consumptie. Dat dierlijk vet uiterst slechts is voor de gezondheid, heeft in onze tijd geen betoog! Dit veroorzaakt zwaarlijvigheid, hart- en vaatziekten en kanker. Het is opmerkelijk dat de Israëlieten wél het vet van vissen mochten eten; dat geeft blijk van een onvoorstelbaar diep inzicht in de voedingsleer. Het onderhuidse vet van landdieren is het meest ongezonde voedsel dat er bestaat, maar het vet van vissen is juist het tegenovergestelde! Het is bijzonder goed voor je gezondheid, hoe vetter hoe beter. Daarom komen hart- en vaatziekten zo weinig voor bij de Eskimo's!

Landbouw

De Israëlieten hadden in het land Kanaän weinig bouwland tot hun beschikking; die werd nog bewoond door verschillende volken. Om toch zoveel mogelijk opbrengst te krijgen, moesten ze de schaarse landbouwgrond intensief bewerken. In het zevende jaar moest het land met rust worden gelaten: pas nu zien we waarom: braakliggen is een belangrijk middel om de oogst gezond te houden en om de grond niet te doen uitputten. Zo was de opbrengst van het land bij de Israëlieten 4 keer zo hoog als in de Middeleeuwen!

Milieu

Als de Israëlieten een stad belegerden, mochten ze niet het geboomte vernietigen. Dit was een unieke regel, die nergens anders op de wereld voorkwam. Bij de oude Grieken was het bijvoorbeeld de gewoonste zaak van de wereld om eerst alle boomgaarden en akkers bij de stad te vernietigen: de tactiek van de 'verschroeide aarde'. God verbood dit. Waarom? Boomvruchten, zoals noten en fruit zijn bijzonder belangrijk voor de gezondheid. Vruchtbomen groeiden heel langzaam, het duurde wel tien jaar voordat er weer een flinke boom met vruchten was gegroeid. Daarom moesten de bomen blijven staan. De hele maatschappij van de Israëlieten was trouwens doortrokken van eerbied voor de natuur.